

A BUDAPESTI KÖNYVNYOMDÁSZOK MUNKAI DŐ- ÉS MUNKADÍJ-SZABÁLYZATA.

(Korona értékre átszámítva.)

A nappal dolgozó szedők számára.

I. A munkaidő.

1. A munkaidő naponként 9 óra.

Vasárnap vagy ünnepen (és május 1-én) munkaszünet van, és a szünetekért a bizonyos pénzben dolgozó szedőktől levonni nem szabad.

II. A bizonyos pénzben dolgozó szedők munkadíja.

2. A bizonyos pénz minimuma hetenként 24 kor.; e szabály alól kivétek az újonnan fölszabadultak, a kiknek munkadíja fölszabadulásuk után egy évig legalább 20 kor.; ha azonban a fölszabadult még az egy év letelte előtt más nyomdába megy, úgy már 24 kor.-val díjazandó.

3. Ha az üzlet érdeke úgy kívánja, hogy a bizonyos pénzben dolgozó szedők az I. czímben megállapított munkaidőn túl is dolgozzanak, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendők:

a) éjfél előtt, vagy reggel 6 órától 8 óráig, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a szedő heti fizetésének minden koronája után óránként 3 fil. kárpótlást kap;

b) éjfél után, vagy reggel 6 óra előtt és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjjel végzett munkáért az óránkénti kárpótlás koronánként 4 fil.;

c) esti 8 órán túl tartó munkánál a szedőnek 7—8 óráig tartó vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő, azonban csak az esetben, ha a munka legalább 11 óráig tart.

III. Számolásban dolgozó szedők munkadíja.

4. *A pakét-szedés és más egyéb munkák számolása.*
A számítás módja azon betűnem közönséges *n* betűje szerint történik, melyből a pakét-szedő a neki átadott kéziratot szedi. Ha az *n* vastagabb egy félnégyzetnél, úgy a számolás ez utóbbi szerint történik. Ha a főszedett *n*-ek vagy félnégyzetek nem töltik ki teljesen a sort, úgy egy *n*-nel több számítandó. — Minden darab térső (negyed-petit) egy *n*, ha a térső nyolczad-petitre, fél-petitre, negyed-ciceróra stb. öntetett, úgy minden darab térső két *n*.

5. A magyar szövegű szedésnél a számítás alapja a következő:

a) garmond, bourgeois és petit	48 fil.
b) colonell és cicero	50 »
c) nonpareille és mitteltől fölfelé	56 »
d) perl	58 »

A német szövegű szedés, ha antiqua, 2 fillérrel, ha fraktur, 4 fillérrel drágább.

A tót szedés, ha antiqua, 4 fil.-el, ha fraktur (Schwabacher) 8 fil.-el jobban fizetendő.

A görög és czirill (orosz, szerb) szedés 14 fil.-el drágább, a többi idegen nyelvek szedéseért (antiqua betűkkel) 6 fil.-el több fizetendő.

A héber szedés számítása a »Nun«, pontozásoknál a »Passach« szerint történik. Héber sima szedés 4 fil.-el, pontozott 16 és troppszedés 24 fil.-el magasabban számíttatik.

6. Ha a szedés oly keskeny alakra szedetik, hogy egy sorba csak 35—31 *n* fér, úgy ezért 4 fil. kárpótlás jár. 30—25 *n*-es sorokért 6 fil., 24—20 *n*-es sorokért 8 fil. és 20 *n*-en alatti soroknál 10 fil. a kárpótlás; a térsők után járó *n*-ek nem számíttatnak a szélességben levő *n*-ekhez.

7. Ha a szedés kisebb betűfajjal (alárakott) van keverve, tekintet nélkül az alárakás könnyebb vagy nehezebb voltára, úgy az illető sorok kétszeresen számíttatnak; az idegen betűfajból vagy ritkítva szedett sorok szintén kétszeresen számíttatnak, s ha e betűfajok csak elszórva fordulnak elő, úgy belőlük a szavak sorokká adandók össze, s e sorok

számíttatnak kétszeresen. Idegen betűfajnak tekintetnek azok, a melyek nem a szöveghez általában használt szekrényben vannak elhelyezve, továbbá a ritkított szedés. Kétszeresen számítandók továbbá a cím sorok is, tekintet nélkül arra, hogy a cím hány sort ad s mily betűfajból szedetett; a cím mindig a pakét-szedőt illeti.

8. Tiszta számos szedés, úgymint számos szedés rövidítésekkel kétszeresen, számokkal vagy rövidítésekkel kevert szedés, valamint folytatólagosan szedett nevek másfélszer számíttatnak; ha azonban e nevek között idegen betűfaj vagy ritkítás fordul elő, úgy kétszeresen számíttatnak. — Kétszeresen számíttatnak az oly sorok is, a melyekben az évszámokhoz rag vagy évi szótag járul, ha azonban a hónapok nevei is kiszedetnek, ez esetben a számolás csak másfélszer történik. — Rövidítésnek tekintetik, ha akár a kéziratban, akár pedig kívánatra a szedő által rövidítettnek a szavak.

9. Kimenetet képező nevek, akár személy-, község- vagy országnevek stb., csak 4 fillérrel számítandók drágábban; ehhez járul azonban esetleg az árszabály szerinti keskeny alakért, kipontozásért vagy idegen betűfajokért járó emelkedés. A tördelőnek sem a név-, sem a versszedést nem szabad a pakét-szedővel keskenyebbre szedetni, mint az eredeti alak.

10. A kipontozott szedés, tekintet nélkül a pont öntésére, ha nincs benne számrovat, 2 fil.-el, ha egy számrovat van benne, 6 fil.-el drágább. A keskeny alakért, idegen betűfajokért vagy nevekért járó kárpótlás külön számítandó.

11. Az egyszerű matematikai szedés, azaz az olyan, a hol egy sor áll szemben egy linia által két részre osztott tételnek, kétszeresen számítandó. Minden más komplikáltabb, azaz többszörösen aláakott matematikai szedés háromszorosan számítandó.

12. Táblázatos szedés, tekintet nélkül arra, hogy fejjel vagy a nélkül, liniákkal vagy a nélkül készítettik, tekintet nélkül továbbá arra, hogy a rovatokban számok vannak-e vagy betűkkel való szedés, ha a táblázat a három hasábot meghaladja, egész szélességben kétszeresen számíttatik. Három hasábos táblázat másfélszer számítandó; két hasábos szedés, ha liniával van is elválasztva, nem tekinthető táblázatos szedésnek s csak mint rendes szedés számítandó — az árszabálynak rá vonatkozó pontjai szerint — egész szélességben és magasságban. Oly esetekben, midőn

a táblázat feje kisebb betűfajból szedetik, mint az egész tábla, a fej e kisebb betűfaj szerint számítandó kétszeresen.

13. A pakét-szedő a szedés közben hiányzó betűket vagy jeleket más fordított betűvel vagy jelekkel pótolván, ezeket csak az esetben köteles a szükséges betűvel vagy jelekkel pótolni, ha vagy a számolásban levő tördelő vagy az üzlet mulasztását óránként 50 fil.-rel kárpótolja. — Ha az üzletben első correcturát nem olvasnak, a szerző által olvasott első correcturát a szedő nem köteles végezni; e munkájáért óránként 50 fil. kárpótlás jár. — (A pakét-szedő az általa szedett hasábokat nem köteles lehúzni s a lehúzás közben történt esetleges bajokért az üzlet felelős.)

14. A szedés mindig fél négyzettel szedettnek értetik; a schliessel szedett munka 2 fil.-rel drágább, nemkülönben a fordított, azaz a betű hátán alkalmazott signaturával bíró betűfajok is 2 fil.-el drágábban számítandók.

(15. Ha a pakét-szedő nem olyan nyelvű osztani valót kap, mint a milyent szednie kell, ez esetben a szedés 6 fil.-rel magasabban számítatik. — Compress szedéshez csak compress osztani valót lehet adni.)

16. Ha a pakét-szedő naponként többször mint kétszer kénytelen szekrényt változtatni, úgy minden szekrény-változtatásért félórai kárpótlást kap.)

17. *A számolásban végezt tördelés.* Ha az üzlet valamely mű tördelését számoló szedőre bizza, vagy önállóan egy vagy két szedővel szedet valamely művet, úgy ez a következő szabályok szerint történik: Ha teljesen sima, azaz minden idegen betűfajtól vagy jelektől ment a szedés, akkor a pakét-szedőkre vonatkozó alapszámítás szerint fizetendő a szedés; ha azonban a szedés kevert és a keverés az ívnek harminczketted részénél többet nem tesz ki, a következő szabályok állanak: egyszeres kevert szedés (azaz ha még egy betűfaj fordul elő) 2 fil., kétszeres kevert szedés (azaz: ha még két betűfaj fordul elő) 4 fil. stb. ár-emelkedést von maga után. Ha a keverés az ív harminczketted részét meghaladja, de a tizenhadot részt el nem éri, egyszeri keverésnél 4 fil.-rel, kétszeres keverésnél 8 fil.-rel jobban fizetendő a szedés. — Új betűnem minden oly betűfaj, mely nem a rendes szekrényben van és új betűnem szerint számolandó a ritkítás is. Ha valamely műben idegen nyelv folytatólag fordul elő, úgy ez az idegen nyelvre vonatkozó szabályok szerint külön számolandó. (Más szedési nehézségek, mint a keskeny alak, a műben előfordulható táblá-

zatok, a schliessel való szedés, a fordított signaturával bíró betűfaj használata, a szerző által olvasott első correctura elvégzése stb., a pakét-szedőkre vonatkozó szabályok szerint térítendő meg.)

18. A jegyzetek, ha kisebb betűfajból szedetnek, úgy külön számítandók és a szöveget és jegyzetet elválasztó vonal vagy üres sor is a jegyzethez számítatik.

19. A művek címei, valamint a szövegben előforduló mindennemű előny: szennycím (Schmutztitel), metszvények stb. a tördelőt illetik s tőle még az esetben sem vonhatók el, ha az üzlet ezeket bizonyos pénzben állítatja is össze.

20. Az élő lapcímek a zársorral együtt három, a holtak két sornak számítatnak.

21. Széljegyzeteknél (Marginalien) a szedés egész szélességben számítandó.

22. Ha a művet egynél több szedő szedi, ez esetben a tördelőnek a rendes számításon kívül 4 fil. tördelési járulék fizetendő, de a többi szedőt a pakét-szedőkre vonatkozó szabályok szerint köteles fizetni; ha egy szedő hasábokban előre szed egy művet és csak később tördelheti, úgy ez esetben is jár neki a 4 fil. tördelési járulék.

23. A számoló szedők (pakét-szedők vagy tördelők), ha a munkaidőn túl dolgoznak, a következő kárpótlásban részesülnek:

a) éjfél előtt, vagy reggel 6 órától 8 óráig, valamint vasárnap és ünnep délelőtt óránként 30 fil.-ben;

b) éjfél után, vagy reggel 6 óra előtt és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délután és éjjel óránként 42 fil.-ben;

c) esti 8 órán túl tartó munkánál a szedőnek 7—8 óráig tartó vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő, azonban csak az esetben, ha a munka legalább 11 óráig tart.

IV. Általános határozatok.

24. Átlag-árban semmiféle munkát nem szabad készíteni; minden munka vagy bizonyos pénzben vagy számolásban, a rendes munkaidő alatt készitendő, vagy esetleg külön-órán, a midőn a megfelelő díjak fizetendők. Minimumnál magasabb átlagárért nem szabad a rendes munkaidőnél többet dolgozni.

25. A fölmondási idő 14 nap s mindig szombat este történik a fölmondás; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a fölmondás előtte való nap történik. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény értelmében van helye; viszont a szedő

is csak az ipartörvény értelmében léphet ki rögtön (vagy a) az esetben, ha rögtön elfoglalandó jobb kondíciót kap, b) vagy ha az üzlet e szabályzatok pontjait nem tartja meg).

26. A kisegítő kondíció esetén a szedő, akár számol, akár bizonyos pénzben dolgozik, az árszabály szerinti számoláson vagy rendes fizetésen kívül még naponként mindaddig 1 kor. külön kárpótlásban részesül, a míg mint kisegítő van az üzletben alkalmazva. Kisegítő kondíciónak tekintetik az, midőn a szedő a 14 napi fölmondás nélkül elküldhető. Ha a bizonyos pénzben álló szedő egy héten 3 napig dolgozik, az esetleges ünnep tőle nem vonható le.

27. A pakét-szedő csak saját szedésének házi correcturáját köteles elvégezni; a számolásban dolgozó tördelő a szerző-correcturát és géprevíziót is meg köteles csinálni, de ezért, valamint minden más oly föltartásért, a melynek nem ő az oka, 50 fil.-rel kárpótolandó óránként.

28. Ha a számolásban álló szedőt az üzlet nem bírja számolási munkával foglalkoztatni, ez esetben óránként 50 fil. kárpótlást kap, de ez idő alatt köteles az üzlet részére föltisztogatni. Ha számolásbeli munka van, a számoló szedő óradíjban nem alkalmazható. — Ha a számoló szedő a hét három napján órákban dolgozott, egész héten abban kell hagyni s ünnep esetén az e napra eső óradíjak is megfizetendők.)

A hírlapszedők munkaideje és munkadíja.

1. *Közönséges szedés.* A szedés ára 1000 u után, a magyar napilapoknál garmond, bourgeois és petit 50 fil., cicero 52 fil. Német napilapoknál garmond, bourgeois és petit 54 fil., cicero 56 fil.

2. *A szedés részletezése.* A napilapoknál előforduló »előny« (Speck) — a hirdetések és nyílttér kivételével — a lapszedőktől nem vonható el, hanem az közöttük egyformán szétosztandó.

A részletezett szedés számolási módja a következő:

Egyszeresen számíttatnak az oly szedések, a melyekben sem nevek, sem számok, sem rövidített, sem pedig ritkított vagy más idegen fajta írású szavak elő nem fordulnak.

Másfélszeresen vagy kétszeresen számíttatnak :

a) A tőzsdei és kereskedelmi táviratok mutálásnál egyszeresen, újra való szedésnél vagy tördelésnél másfélszer számíttatnak.

b) A folytatólagosan szedett vasuti és bankkimutatások stb., tekintet nélkül arra, hogy több vagy kevesebb szám fordul elő bennük, másfélszer, a táblázatos szedések kétszeresen számíttatnak.

c) A tőzsdei táblázatok mutálása másfélszer számítandó.

d) Az időjárás táblázatok és kimutatások, a vízállás mutálásánál másfélszeresen, a színlapok kétszeresen számíttatnak.

e) A hadseregben történt változások és kinevezések másfélszer számíttatnak.

f) Tiszta számszedés sor- és nyerőszámmal vagy a nélkül, ritkított szedés, továbbá folytatólagos névszedés, vagy számokkal és rövidítésekkel kevert névszedés és idegen nyelv kétszeresen, több mint egy fél ritkított sor szintén kétszeresen számíttatik. A szövegben előforduló ritkított szavak sorokká adandók össze és kétszeresen számíttatnak.

g) A meghaltak és az idegenek névsora, a tőzsdei és vásári közlemények, zárszámadási kimutatások, folytatólag föl sorolt számadásokkal vagy egyéb tételekkel, tekintet nélkül a szórványosan előforduló szavakra, továbbá fizetéképtelenségek, színházi műsorok, sportközlemények, hivatalos közlemények (kivonat a hivatalos lapból) másfélszer számíttatnak.

h) Az olyan sorok, a melyekben egy vagy több szó más betűnemből szedetik, kétszeresen számíttatnak; egyes betűk nem számíttatnak szavaknak, kivéve az aláírásokat.

i) A cím sorok kétszeresen, a záró linia egy sornak számíttatnak.

3. *A sor kimenesztése.* Minden egyes kimenesztendő sorért egy sorral több számítandó.

4. *A szedés kezdete.* Az oly napilapoknál, melyek naponkint kétszer jelennek meg, este 7, legkésőbb 8 órakor, a naponkint egyszer megjelenőknél legkésőbb este 6 órakor kezdődik a munka és tart éjjel 1 óráig, beleszámítva a félórás vacsoraidőt, mely félóra alatt semminemű munka nem végezhető. — Ha a szedés éjjel 1 óránál tovább tart, akkor minden szedőnek 1 kor. kárpótlás fizetendő. — Az esti lapoknál a munka kezdete déli 12 órakor van és délután 4 óránál tovább nem tarthat.

5. *Várók.* A várók, a kiknek a lap zártáig ott kell maradni, 2 kor. kárpótlásban részesülnek; a reviziós (napos) szintén 2 kor.-át kap. A várók revíziót nem csinálhatnak; a várás és revízió mindenkit egyenlően illet és mindennap más által végzendő.

6. *Vasár- és ünnepnapi munka.* A vasár- és ünnepnapi munkánál a szedős kétszeresen számíttatik és a főnnemlített számolási módszer a mérvadó. Várók és állások úgy kárpótolandók, mint hétköznapi; a kezdésre és zárlatra nézve szintén a hétköznapi határozatok a mérvadók.

Általános határozatok. (Minden évben május 1-je általános munkás-ünnep gyanánt megünnepeltetik.) A napilapok szövegrésze sem bizonyos pénzbeli szedőkkel, sem tanonczokkal nem állítható elő. Correctura-változások esetén az elmulasztott idő külön kárpótolandó. A tabellák mutálásánál a tabella mindig azon betűnem szerintszámíttatik, a melyből szedve van. A ritkítás úgy számíttatik, mint nappali szedőknél.

A gépmesterek és nyomók munkaideje és munkadíja.

1. A munkaidő naponként 9 óra. Vasárnap vagy ünnepen (és május 1-én) munkaszünet van.

2. A törvényesen bevett, helyhatóságilag elrendelt vagy üzleti ünnep-, illetve szünapokért a munkabérből levonni nem lehet, se ezt behozatni.

3. Ha az üzlet érdeke úgy kívánja, hogy a gépmesterek és nyomók az 1. szakaszban megállapított munkaidőn túl is dolgozzanak, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek:

a) éjfél előtt, vagy reggel 6 órától 8 óráig, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a gépmester vagy nyomó heti fizetésének minden koronája után 3 fil. kárpótlást kap;

b) éjfél után, vagy reggel 6 óra előtt és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjjel végzett munkáért az óránkénti kárpótlás koronánként 4 fil.;

c) ha éjjel 12 óráig kell dolgozni, úgy félórai, azaz 7-től 7/8 óráig tartó szünetnek, ha pedig egész éjjel tart a munka, egész órai szünetnek kell lenni, melyet levonni nem szabad, mindamellett azonban az éjjeli munkaidő a 9 órát nem haladhatja meg.

4. A legkisebb heti fizetés:

a) egy gyors- vagy kézi sajtó, vagy amerikai sajtó kezeléseért 24 kor.;

b) minden további gép kezeléseért külön 8 kor. kárpótlás jár, — de nem szabad a gépmesternek sem kézi sajtón, sem amerikai gépen dolgozni;

(c) oly gépek, melyek két nyomóhengerrel birnak, két egyszerű gépnek tekintetnek és kezelésük is e szerint kárpótolandó, ugyanez történik a két színben nyomó gépeknél is;

d) ha a gépmesternek egy kettős és egy egyszerű, vagy egy két színben nyomó és egy egyszerű gépet kell kezelni, úgy ez három egyszerű gépnek tekintendő és díjazása a b) pont alatt foglalt határozat alá esik.)

5. A rotációs gép kezelési díjának minimuma:

a) a könyv- vagy más nyomások eszközléseért 50 kor. éjjel vagy nappal;

b) a napilapok nyomásánál a munkaidő 9 óra, a gép előkészítésének idejét is beleszámítva, de ha a munka 9 óránál tovább tart, úgy a különórák a 3. b) pont határozatai értelmében kárpótolandók. Ha vásár- és ünnepnapon is kell lapot nyomni, úgy a gépmesternek a különórákon kívül még 10 kor. fizetendő;

c) ha az este megjelenő lapokat is az éjjel alkalmazott gépmester nyomja, úgy ez az ennél töltött időt mint különórát számítja és óránként keresetének minden koronája után 4 fil.-re tart igényt;

d) a rotációs gépen dolgozó gépmesterek csak egy gép kezelését vállalhatják magukra.

(6. Ha a sajtómű (mótor) gondozása is a gépmester kötelessége, úgy ez hetenkint 4 kor. külön kárpótlásban részesül.)

7. Az újonnan fölszabadult legkisebb hetibére az első évben 20 kor., ennek eltelte után azonban, vagy ha a fölszabadult más üzletbe lép át, már 24 koronát kap, mint a legkisebb hetibért.

8. Ha egy újonnan fölszabadultnak két gépet kell kezelni, úgy a 4. b) pont alatt meghatározott kárpótlásnak van helye.

(9. A gépmesternek csak a neki átadott gépen szabad úgy a rendes munkaidőben, mint a különórában is dolgozni.)

Általános határozatok.

10. A meghatározott rendes munkaidőn túl senkinek sem szabad dolgozni, ha csak az üzlet részéről a meghatározott kárpótlásban nem részesül.

11. A fölmondási idő 14 nap s mindig szombat este történik a felmondás; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a fölmondás előtte való nap történik. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény értelmében van helye; viszont a nyomó

is csak az ipartörvény értelmében léphet ki rögtön (vagy a) az esetben, ha rögtön elfoglalandó jobb kondíciót kap, b) vagy ha az üzlet e szabályzatok pontjait nem tartja meg).

12. A kisegítő kondíció esetén a gépmester vagy nyomó az árszabály szerinti fizetésen kívül még naponként mindaddig 1 kor. külön kárpótlásban részesül, a míg mint kisegítő van az üzletben alkalmazva. Kisegítő kondíciónak tekintetik az, midőn a nyomó 14 napi fölmondás nélkül elküldhető.

13. A gépmester vagy nyomó a formák vagy lemezek helyes kilövéseért csak akkor vállalhat felelősséget, ha azokból nyomás előtt revíziót nem adott, vagy ha azok nyomását az üzletvezetőség jóváhagyása nélkül eszközölte.

14. Az esetleges makulaturáért a gépmester csak az esetben vonható felelősségre, ha a be- és kirakásra a megfelelő segédszemélyzet, valamint a szükséges anyag rendelkezésére állott.

15. A gépen előfordulható sérülésekért vagy hibákért a gépmester csak akkor felelős, ha azok bebizonyíthatólag az ő vigyázatlansága vagy mulasztása következtében történtek.

Záradék.

(1. A kifizetés mindig pont 6 óraker történik, ellenkező esetben a munkás a mulasztott időt mint különórát kapja.

2. Kétes esetekben a »Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete« központi önképző-osztályának bizottsága dönt, mint a magyar királyi belügyminiszterium által megerősített egyleti alapszabályok értelmében erre hivatott testület.)

Ez árszabály 1890. évi november hó 1-én lépett életbe.

A compact zárjelek között levő részt egyes nyomdajajdonosok kifogásolván, azok elejtésébe az árszabály bizottság beleegyezett. Megjegyezzük azonban, hogy az oly nyomdákban, a melyekben az árszabályt teljesen vagy kisebb változtatással fogadták el, azokban az oly alakban érvényes, a minőben elfogadtatott.